

Utbildning i svenska för invandrare på ett lärcenter

En utvärdering av verksamheten

Monica Reichenberg

RIPS Nr 6

**RIPS: Rapporter från Institutionen för
pedagogik och specialpedagogik, nr 6**

© MONICA REICHENBERG, 2015

ISBN: 978-91-86857-10-3

URL: <http://hdl.handle.net/2077/39188>

RIPS: Rapporter från Institutionen för pedagogik och specialpedagogik

RIPS är en digital skriftserie, startad 2011, som ges ut av institutionen för pedagogik och specialpedagogik vid Göteborgs universitet och publiceras som Open-Access via GUPEA (Göteborgs universitets publikationer – Elektroniskt arkiv).

Redaktion:

Girma Berhanu (FD docent) Monica Reichenberg (FD professor)

Abstract

The overall purpose of the report was to evaluate the learning environment at SFI (Swedish for Immigrants) within an educational perspective. The evaluation study was based on surveys and interviews with both students (n=186) and teaching personnel (n=17). The main research questions of the study were:

1. How did the students and teaching personnel perceive the learning environment at SFI?
2. To what extent did students differ in their perception of the learning environment at SFI?
3. To what extent did the students prior experiences (age, education, number of children and employment) as narrated by the students impact their perception of the learning environment at SFI?
4. How did the students and teaching personnel perceive the educational challenges at the learning environment at SFI?

Question one was answered using descriptive statistics. Question two was answered using a t-test for differences in means for student sex and family situation.

Question three was answered using an OLS- regression model. The model tested for the effects of educational background, age, number of children and Swedish work experience on a number of attitude indices. Question four was answered using interviews with the students and teaching and administrative personnel.

The main results of the study reveal that the students were on average satisfied with the learning environment at SFI. Similarly the teachers were on average satisfied with their professional work and workload. Detailed analysis of between group differences indicate that students differ in their perceptions of learning environment at SFI depending on student sex and family situation. In particular students differ in their perception of the helpfulness of teacher. Moreover, student prior educational background had on average an effect on students' attitudes

towards the learning environment at SFI. The higher the prior education, the less satisfied the students were and vice versa. Finally the interviews suggest that even though the students were on average satisfied with the learning environment at SFI educational and learning challenges remain.

Title: Swedish for immigrants at a learning center: An evaluation
Author: Monica Reichenberg
ISBN: 978-91-86857-10-3
Keywords: evaluation, adult education, Swedish for immigrants, survey, interviews, attitudes, experiences

Innehållsförteckning

Abstract	5
Inledning.....	9
Bakgrund.....	10
Studievägar inom SFI	11
Syfte	12
Tidigare Forskning.....	13
Extern motivation och erfarenheter	13
Erfarenheter och elevinflytande över läromedel.....	15
Erfarenheter och språkträningstillfällen.....	16
Metod.....	18
Deltagare	18
Material	19
Genomförande	21
Attityder till att bli utvärderade	22
Mått i enkäten.....	22
Bearbetning av intervjuer och lärardokumentation.....	23
Etiska aspekter	23
Resultat	24
Sfi-undervisningens organisation på Götalands lärcenter.....	24
Enkät: beskrivande statistik för elever och lärare.....	25
Variation inom elevgruppen beroende på familj och kön	30
Effekter av elevernas ålder, utbildningsnivå, antal barn och arbetslivserfarenhet i Sverige	33
Kontextualisering av enkätresultaten.....	38
Referenser:	51

Tabell- och figurförteckning

Tabell 1. Översikt över elever och lärare på Sfi.....	19
Tabell 2. Temaområden i lärar- och elevenkät.....	20
Tabell 3. Skillnader mellan elevattityder uppdelat på kön och familj.....	31
Tabell 4. Skillnader mellan elevattityder uppdelat på kön och familj.....	32
Tabell 5. Effekter av ålder, antal skolår i hemlandet, antal barn och arbetslivserfarenhet i Sverige. ..	34
Tabell 6. Effekter av ålder, antal skolår i hemlandet, antal barn och arbetslivserfarenhet i Sverige	36
Tabell 7. Effekter av ålder, antal skolår i hemlandet, antal barn och arbetslivserfarenhet i Sverige	37
Figur 1. Studie väg SFI. Figuren är hämtad från Sandwall (2013, s, 17).....	11
Figur 2. Medelvärden för elevers attityder till utbildningens kvalitet. Index omräknade till skala där max är 100.....	25
Figur 3. Lärarenkäten över index. Medelvärden för indexen där är omräknad så att 100 är max.....	26

Figur 4. Lärarnas läromedelsval. Medelvärden för enkätsvar på skala 1-7.....	27
Figur 5. Lärarnas undervisningsstil. Medelvärden för enkätsvar på skala 1-7.....	28

Inledning

I denna rapport presenteras en utvärdering av ”Utbildning i svenska för invandrare” på ett lärcenter i Sverige. Utgångspunkten är att nämnda lärcenter i början av höstterminen 2014 kom med en förfrågan om en utvärdering av sin verksamhet till Institutionen för pedagogik och specialpedagogik vid Göteborgs universitet. Frågeställare var rektor Lisa Carlsson¹. Bakgrunden var att lärcentret, som fortsättningsvis kommer att kallas Götalands Lärcenter, hösten 2010 hade inlett ett förbättringsarbete. Eleverna var, enligt rektor, mycket nöjda med den nuvarande verksamheten, men eftersom nämnda lärcenter ständigt strävar efter att förbättra metoder och utveckla utbildningen ville man nu ”genomlysas verksamheten med fokus på elevers lärande”. Det var alltså elevsynpunkter på själva undervisningen man var intresserad utav. För att finansiera denna utvärdering hade man ansökt om och beviljats centrala utvecklingsmedel av kommunen. Efter denna förfrågan skedde ett möte med rektor Carlsson. Vid detta möte bad jag henne be sina lärare skriva ner hur man arbetar samt vad som fungerar bra och mindre bra i deras undervisning. Med detta som underlag konstruerades sedan en elevenkät.

Rapporten är indelad i följande huvuddelar:

- *Bakgrund:* presentation av forskning och ”Utbildning i svenska för invandrare”.
- *Metod:* beskrivning av utvärderingens upplägg genom enkäter och fokusgruppssamtal.
- *Resultat:* hur elever, lärare och skolläda ser på utbildningen i svenska för invandrare.
- *Slutsatser och implikationer:* sammanfattning av de viktigaste punkterna

¹ Namnet är fingerat

Bakgrund

Här ges först en kort presentation av ”Utbildning i svenska för invandrare” och sedan följer en forskningsbakgrund i form av studier där denna utbildning varit i fokus. Fram till 2010 benämndes utbildningen Sfi (=svenskundervisning för invandrare) men enligt nuvarande skollag från 2010 (SFS 2010:800), kap 22, benämns utbildningen ”Utbildning i svenska för invandrare”. På grund av att sfi är en så etablerad benämning på verksamheten accepteras den dock fortfarande och därför kommer också jag att fortsättningsvis använda beteckningen i föreliggande rapport.

Utbildning i svenska för invandrare syftar till att vuxna invandrare ska få möjligheter att nå grundläggande kunskaper i svenska språket. Utbildningen syftar också till att ge vuxna invandrare som saknar grundläggande läs- och skrivfärdigheter möjlighet att förvärva sådana färdigheter.

Kommunerna är huvudman och ansvariga för att erbjuda denna utbildning vilket man kan göra i egen regi eller ge t.ex. studieförbund, privata utbildningsföretag eller folkhögskolor i uppdrag att genomföra undervisningen.

Sedan slutet av 1990-talet har antalet elever i sfi ökat och uppgick 2013 till 113 600 elever. Av det totala antalet elever var fyra av tio nybörjare, dvs. elever som hade sin första kursstart i sfi under året ([Skolverket, 2015](#)).

Av eleverna som började i sfi år 2011 hade sex av tio avslutat någon kurs med minst godkänt resultat två år senare. Det var knappt tre av tio som avbröt studierna och drygt en av tio som antogs fortsätta utbildningen. Störst andel elever som fick godkänt på någon kurs fanns bland elever som hade påbörjat utbildningen på den högsta studievägskursen (3D) ([Skolverket, 2015](#)).

Nybörjare 2011 som slutförde minst en kurs med godkänt resultat studerade i genomsnitt i 436 timmar. Tiden mellan start- och slutdatum var i genomsnitt 56 veckor ([Skolverket, 2015](#)).

Arabiska är det största modersmålet bland eleverna och Irak, Somalia och Syrien är de vanligaste födelseländerna. Majoriteten av eleverna är 25-39 år gamla. Det är fler kvinnor än män som läser sfi ([Skolverket, 2015](#)).

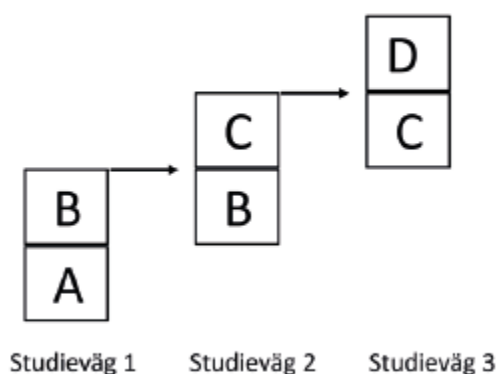
Studievägar inom sfi

Utbildningen i svenska för invandrare är upplagd i kurser i en progression A-D.

Kurs A, som riktar sig till elever som saknar eller har mycket begränsad tillgång till ett skriftspråk är till största delen muntlig (Skolverket, 2012).

Det finns också olika så kallade studievägar som skiljer sig åt främst i studietakt, nämligen Sfi 1 (omfattande kurserna A och B), Sfi 2 (kurserna B och C) och Sfi 3 (kurserna C och D). Till studieväg 1 hänvisas personer med mycket kort utbildningsbakgrund och till studieväg 3 personer med betydande studievana.

Intentionen är att alla elever ska avsluta kurs D, men det är också möjligt att avsluta studierna efter varje kurs. Utbildningen ska bedrivas med en intensitet av minst 15 timmar per vecka (SKOLFS 2009:2). De kurser (B och C) som återfinns inom två studievägar kan vara antingen nybörjarkurser eller fortsättningskurser beroende på vilken studieväg de ingår i. Oavsett detta är kurskraven för respektive kurs desamma men kursens utformning är beroende av den studerandes studieförutsättningar (Sandwall, 2013, s 17)

Figur 1. Studieväg SFI. Figuren är hämtad från Sandwall (2013, s, 17)

Kurs B, C och D avslutas med ett obligatoriskt nationellt prov som utgör en del av underlaget i bedömningen, vilken sker enligt samma betygsskala som i övriga skolsystemet, med betygsstegen A-F (Skolverket, 2012). Inom A-kursen sätts dock inte betyg (Skolverket, 2012).

Syfte

Det övergripande syftet är att utifrån ett pedagogiskt perspektiv göra en utvärdering av grundläggande sfi utbildning på basis av lärar-och elevenkäter, lärardokumentation samt intervjuer. För att kunna besvara syftet har detta brutits ned i följande fyra forskningsfrågor:

1. Vad tycker elever och lärare om lärmiljön på Götalands Lärcenter?
2. I vilken utsträckning finns det skillnader i elevernas inställning till lärmiljön?
3. Vilken effekt har elevernas livserfarenheter (ålder, utbildningsnivå, antal barn och arbetslivserfarenhet) på deras inställning till lärmiljön?
4. Hur ser elever och lärare på de pedagogiska utmaningarna på Lärcenter?

Fråga 1 kommer att besvaras med hjälp av beskrivande statistik. Fråga 2 besvaras med ett statistiskt test av skillnader mellan medelvärden. Fråga 3 besvaras med hjälp av en statistisk modell och fråga 4 slutligen kommer att besvaras med hjälp av lärardokumentation samt intervjuer med förstelärare, rektor Carlsson, förvaltningschef Jonathan Larsson², specialpedagog, arbetslagsledare och elever.

Innan vi kan få veta vad deltagarna i den här studien tycker om undervisningen på Götalands Lärcenter är det av betydelse att få veta vad forskning funnit om sfi-undervisning. Jag kommer därför att i nästa avsnitt ge en översikt över framför allt svensk forskning som fokuserat sfi-undervisning för att sedan återkomma till denna forskning i det avslutande avsnittet Slutsatser och implikationer.

² Namnet är fingerat

Tidigare Forskning

Motivation och erfarenheter

Motivation är inte en egenskap hos individen, utan en följd av de erfarenheter man har och det bemötande man får. Frågan som hela tiden ligger i botten är om man har skäl att hysa hopp om framgång. För lärare är det därför av vikt att ha en förståelse för vad dålig självkänsla och rader av misslyckanden kan innebära. Det gäller också att förstå vad som fordras av själva mötet med eleven, för att motivation ska skapas och vidmakthållas (Jenner, 2004). Det finns sedan slutet av 1960-talet en omfattande pedagogisk forskning om det som brukar kallas ”Pygmalioneffekten” (Rosenthal Jacobson, 1968). Begreppet har använts för att beskriva hur förväntningar kan fungera som självuppfyllande profetior. Positiva förväntningar leder till goda resultat, negativa förväntningar till dåliga resultat. Elever som läraren betraktar med positiva förväntningar är ofta mer aktiva och får också mer beröm av läraren eller mer betänketid och annan hjälp om de inte kan svaret. Elever med låga förväntningar på sig finns däremot i skuggan och ges inte samma chanser. De presterar sämre, läraren får sina uppfattningar bekräftade – och en ond cirkel blir följd. Motivationsarbete förutsätter således att pedagogen är öppen och engagerad (Jenner, 2004).

Också lärarens intresse och engagemang spelar en avgörande roll. Följaktligen är det av betydelse att elevernas förkunskaper och erfarenheter tas till vara i undervisningen. Elever kommer inte till skolan som oskrivna blad. Tvärtom har de med sig massor av erfarenheter. Att ta till vara dessa är nödvändigt om eleverna ska känna sig motiverade att studera. Studier har visat att så inte alltid är fallet. I en kvalitativ intervjustudie undersökte Carlson (2002) mötet mellan tolv ”lågutbildade” turkiska kvinnor som invandrat till Sverige och det svenska utbildningssystemet i form av sfi. Flera av kvinnorna vittnade om att deras tidigare erfarenheter inte efterfrågades utan representanter för majoritetsspråkstalarna tycktes tro att de inte hade några kunskaper alls eftersom de inte bemästrade språket. Kvinnorna kände

inte igen de egenskaper som tillskrevs dem och svarade därför med att distansera sig. Samtliga deltagare efterlyste praktik och flera talade om lärande i praktiska situationer. Carlson fann också att det verkade saknas en mer regelbunden och nyanserad dialog mellan deltagare och lärare.

Inte heller deltagarna i Norlund Shaswars (2014) studie tyckte att deras erfarenheter togs tillvara. Hon fann att de studerandes identitet och syn på sig själva var starkt kopplad till deras lärande. När de själva kände att de ville och behövde lära sig något ökade motivationen. En av dem som ingick i Norlund Shaswars studie hade inte det minsta intresse av att lära sig svenska och gjorde det inte heller men denne kunde å andra sidan en rad andra språk. En annan av de studerande var arbetssökande och hade därigenom starka incitament att lära sig svenska. – Ett annat tydligt resultat i Norlund Shaswars studie är att sfi-studerandes egna erfarenheter och identitet ofta osynliggörs i klassrummet. En kvinna som hade arbetat som fysiklärare i sitt hemland tyckte att det kändes både obekvämt och konstigt att studera tillsammans med personer som inte hade någon tidigare utbildning.

Norlund Shaswar fann vidare att proven i hög grad styrde vissa delar av utbildningen och då fanns inte mycket utrymme för att fånga upp frågor och ämnen som sfi-eleverna själva lyfte. Ett exempel var när en studerande ställde en fråga kring hur man skriver textmeddelanden med mobiltelefonen men läraren ville att de studerande skulle inrikta sig på att skriva så att de kunde få ett godkänt resultat på sfi-provet. Undervisningen var således, menar Norlund Shaswar, mycket fokuserad på vad eleverna skrev och läste i klassrummet men fångade inte upp erfarenheter av läsande och skrivande som de studerande hade med sig från sitt vardagsliv.

Även kvinnorna i Lundgrens (2005) studie kände att deras egna värderingar, erfarenheter och kunskaper var lågt värderade i svenska kulturella gemenskaper. De upplevde sig som marginaliserade i det svenska samhället. Denna marginalisering

ledde till ett försvagat självförtroende som i sin tur inverkade negativt på kvinnornas lärande (Lundgren 2005, s. 195f.).

Inte heller lärarna i Zachrissons studie (2014) tog tillvara elevernas erfarenheter eftersom undervisningen inte var kopplad till elevernas sociala verklighet. Lärarna såg eleverna som barn som skulle uppfostras till att bli svenskar, istället för vuxna människor med egna erfarenheter och potential. Eleverna sågs som offer för sin sociala och kulturella bakgrund, något som de skulle räddas ifrån.

Erfarenheter och elevinflytande över läromedel

Läromedel spelar en central roll i all undervisning. Därför är det viktigt att lärare har kriterier att gå efter när de väljer dem, men oftast har inte lärare det (Reichenberg, 2014). Det var lättare före 1992 då det fanns en statlig läromedelsgranskning, som granskade alla läromedel - inklusive läromedel för sfi - innan de fick börja användas. Avsikten med denna granskningsfunktion var dels ekonomiska skäl dels hoppades man att den skulle fungera som en kvalitetskontroll (Johnson Harrie, 2009). Vad som avsågs med kvalitet har dock varierat över tid och mellan olika aktörer. Att innehållet skulle ligga i linje med läroplanen var dock en aspekt som var vanlig i diskussionerna. När granskningen upphörde 1992 var avsikten att det nya Skolverket skulle ta över granskningen. Men efter bara några månader kom en proposition med förslaget att läromedelsgranskningen skulle läggas ned helt (Johnson Harrie, 2009). Vem granskar läromedel idag? Någon enstaka gång gör Skolverket granskningar. Så har de exempelvis undersökt hur minoriteter skildras (Skolverket, 2006), men det mesta ansvaret vilar idag på den enskilda läraren. Det gäller således att å ena sidan inte välja för svåra läromedel och å andra sidan får de inte vara för lätta och barnsliga. Här gäller det att hela tiden gå en balansgång (Reichenberg, 2013a,b; 2014). Vad utmärker då de läromedel inom svenska som andraspråk- inklusive sfi – som varit föremål för forskares granskning?

Carlson (2002) har analyserat läroböcker med fokus på genus, etnicitet och svensk självbild. Hon fann att bilderna som förmedlas i sfi-texterna föreställer "duktiga arbetare, goda klienter och goda elever" och inte minst goda "demokratiska" medborgare i en "svensk" anda. Mattlar (2008) är kritisk till ett antal läroböcker som vid tiden för hans studie användes i svenska som andraspråk på gymnasiet eller inom vuxenutbildningen. Kritiken riktar sig mot att böckerna innehåller ideologiska budskap. En av böckerna - *Dikt och verklighet* och *På G* - utgår från en ensidig socialdemokratisk ideologi. Eleverna får till exempel i uppgift att öva sig i att uttala "socialdemokratiska ungdomsförbundet". En annan lärobok *På tapeten* är mer samhällskritisk. Ytterligare två har liberala och konservativa tendenser, enligt Mattlar. Franker (2011) fann tendenser att lärarna valde alltför förenklade bilder därför att de förväxlade elevernas ovana av bildtolkning med oförmåga att tolka bilder. Det finns en risk för infantilisering och andrafiering av deltagarna som kan skapa en onödig klyfta menar Franker.

Erfarenheter och språkträningstillfällen

Språk får vi genom att läsa och interagera med andra. Därför är det viktigt att elever får rikligt med tillfällen att interagera i klassrummet och under praktiken. I en tidig klassrumsstudie kring olika klassrumsaktivitetens möjligheter att generera språkutvecklande interaktion i sfi-undervisning visade t.ex. Lindberg (1988, 2005) att lärarna dominerade interaktionen och stod för minst 2/3-delar av talutrymmet så länge det rör sig om "traditionella" lärarledda lektioner. Lindberg beskriver interaktionen som initiation – respons – evaluering, dvs. läraren initierar, eleven svarar och läraren utvärderar svaret. Liknande resultat kom Kari Midttun (2003) fram till. Hon analyserade *Dialog uten felles språk* kommunikationen mellan lärare och studerande i den inledande norskundervisningen för vuxna invandrare med ingen eller mycket kort erfarenhet av formell skola. Midttun fann att dialogen i nybörjarundervisningen inte fungerade tillfredsställande som verktyg för

språkutveckling. Studerandeinitiativ förekom ytterst sällan (jfr Lindberg ovan) och följdes i princip heller aldrig upp av läraren.

Inte heller sfi-deltagarna i Zachrissons (2014) studie fick träna så mycket svenska då undervisningsmetoderna var traditionella. Det fanns vare sig utrymme för grupparbeten eller egna reflektioner, utan det som gällde var traditionell katederundervisning med läraren som huvudrollsinnehavare.

Inte heller fick sfi-eleverna träna svenska på sin fritid. De sökte sig till egna etniska grupper och byggde en tillvaro med dem, ett ”samhälle i samhället”, där de kunde sköta de flesta angelägenheter utan att kunna svenska. Många bar på en ständig dröm om att återvända till sitt hemland. De var fysiskt i Sverige men mentalt någon annanstans. De saknade motivation för att lära sig svenska (Zachrisson, 2014).

Om nu inte eleverna får tillfälle att tala i klassrummet eller på sin fritid kunde man ju förvänta sig att de får tala på praktiken. Också här är forskningsresultaten nedslående.

De fyra deltagarna i Sandwalls (2013) fallstudie var mycket kritiska till praktiken. Ingen av de fyra tyckte att de lärde sig svenska i någon nämnvärd omfattning under praktiken därför att de deltog så lite i samtal. Det berodde bland annat på att praktikanterna deltog så lite i samtal. De arbetade ensamma ungefär nittio procent av tiden och pratade inte heller med andra på fika - eller lunchraster. Dessutom pratade de väldigt lite i samtalen om arbetsuppgifterna, bara i snitt en halv till två minuter om dagen.

Trots att sfi-anordnarna var ålagda att integrera undervisningen med arbetsplatspraktiken tyckte tre av de fyra deltagarna att det inte fanns någon koppling. Lärarna hade, menar Sandwall, behövt mer kunskap om vad som hände på praktiken och om möjligheterna till lärande där. Handledarna hade behövt veta mer om hur vuxna kan lära sig ett andraspråk på arbetsplatser. Sandwall föreslår därför en modell för att närmare koppla praktiken med undervisningen. I en sådan

modell skulle man förbereda uppgifter i undervisningen som sedan diskuterades med handledaren på praktiken, och därefter återkopplades i undervisningen när man återvände från praktiken.

Metod

Deltagare

Sammanlagt deltog 186 elever som studerar på Götalands lärcenter i föreliggande studie. Endast startgruppen – dvs. de elever som läst svenska i bara en eller några veckor och är helt nya på Götalands lärcenter – har utelämnats i studien då det bedömdes att de hade deltagit för kort tid för att kunna ha någon uppfattning om undervisningen. I Tabell 1 kan man se att det är något fler män än kvinnor.

Deltagarna är förhållandevis unga då den genomsnittliga åldern är 34, 7 år. Vidare hade de studerat i genomsnitt 9 månader på sfi vid denna studies genomförande. Av Tabell 1 framgår vidare att majoriteten av dem lever med sin familj i Sverige och har barn. Sammanlagt 17 lärare – inklusive studiehandledarna – har besvarat enkäten. Deras genomsnittliga ålder är högre än sfi-elevernars, nämligen 44 år.

Den kanske allra viktigaste förutsättningen för kvalitet i sfi-utbildningen är lärarkompetensen ([Skolverket 2009](#)). Lärarens centrala roll har att göra med att det är genom lärarna och deras undervisning som politiska beslut ska implementeras och utvecklas. Det är följaktligen lärarna som ska tolka och förverkliga intentionerna bakom styrinstrument, läroplaner och kursplaner i förhållande till lokala förhållanden och de studerande i de enskilda undervisningsgrupperna. Lärarnas kompetens har också avgörande betydelse för likvärdigheten i utbildningen och för bedömningen av de studerandes färdigheter. Hur ser det då ut på Götalands lärcenter?

Av Tabell 1 framgår att lärarna har arbetat förhållandevis länge- i genomsnitt fjorton år som lärare. Flertalet av dem är behöriga lärare - med behörighet avses att lärarna har angivit att de har lärarexamen. Av dessa har 10 minst 30 hp SVA

(=Svenska som andraspråk) och 5 har pågående studier i SVA och har, enligt rektor Carlsson, anställts med förväntan att läsa in behörigheten.

Tabell 1. Översikt över elever och lärare på sfi.

Elever		
Bakgrundsvariabel	Medelvärde	Standardavvikelse
Ålder	34,72	9,26
År på SFI	0,89	0,98
Antal år i Sverige	2,10	1,78
Kön	Kvinnor= 48 % Män = 52 %	
Familj	Ja=69% Nej =31%	
Antal barn	0 Barn 33 % 1 barn = 14 % 2-3 barn =27 % 3 -4 barn 5 eller fler barn = 18 %	
Lärare		
Bakgrundsvariabel	Medelvärde	Standardavvikelse
Ålder	44	11
Antal år på SFI	4	4
Antal år som lärare	14	13
Utbildning	Behöriga = 76 %	Obehöriga = 24 %

Material

I syfte att utvärdera undervisningen konstruerades två enkäter. En för elever och en för lärare. Utgångspunkten för frågorna var den dokumentation som jag bitt rektor Carlsson på Götalands lärcenter samla in. Dokumentationen utgjordes av lärarnas skriftliga berättelser. Berättelserna var avsedda att kalibrera enkätfrågorna angående

(a) hur man arbetade på de olika studievägarna (b) vad som fungerade bra och mindre bra samt (c) utmaningar. Utifrån dessa svar konstruerades sedan frågor. Endast bakgrundsfrågor- ålder, studie- och yrkesbakgrund krävde skriftliga svar. Av Tabell 2 framgår vilka teman som togs upp i enkäten.

Flera av frågorna var hämtade från tidigare utvärderingar (t ex Skolverket, 2013; SCB, 2013). På en skala från 1-7 skulle elever och lärare göra skattningar. Innan enkäterna delades ut testades de i en pilotstudie för att se om de fungerade.

Också lärarenkäten utformades på samma sätt och testades i en pilotstudie även den.

Tabell 2. Temaområden i lärar-och elevenkät.

Lärarenkät	Elevenkät	Data
Bakgrundsinformation	Bakgrundsinformation	Skriftlig information
Pedagogisk kvalitet	Utbildningens kvalitet	Skattning 1-7
Undervisningsstil	Undervisningens variation	Skattning 1-7
Uppgifternas svårighet på	Uppgifternas svårighet på	Skattning 1-7
Lärcenter	Lärcenter	
Lärorollen på Lärcenter	Läraren på Lärcenter	Skattning 1-7
-	Läromedelsanpassning på	Skattning 1-7
	Lärcenter	
Inflytande över läromedelsval	Inflytande över läromedelsval på	Skattning 1-7
på Lärcenter	Lärcenter	
Undervisningsfokus	Undervisningen allmänt på	Skattning 1-7
	Lärcenter	
-	Lärarens hjälpsamhet	Skattning 1-7
-	Tillfälle att träna svenska på	Skattning 1-7
	Lärcenter	
Ansvar på Lärcenter	Ansvar på Lärcenter	Skattning 1-7
Elevanpassning på Lärcenter	Individanpassning på Lärcenter	Skattning 1-7
Arbetsbelastning på Lärcenter	Arbetsbelastning på Lärcenter	Skattning 1-7
Undervisningsfokus	-	Skattning 1-7
-	Uppgifternas svårighet på	Skattning 1-7

	Lärcenter	
-	Möjligheter	Skattning 1-7
-	Medievanor	Skattning 1-7
-	Attityder	Skattning 1-7
-	Utbildningens värde	Skattning 1-7
-	Förväntad nytta av utbildningen	Skattning 1-7

Utifrån resultatet på enkäterna och klassrumsbesök valdes sedan fyra elever från studieväg 3 ut för intervju.

Genomförande

Utvärderingen genomfördes under januari till mars 2015 på Götalands lärcenter. Jag var personligen närvarande när enkäterna delades ut till eleverna och när de fyllde i dem. De hade således möjlighet att fråga om de inte förstod. Undervisande lärare var också närvarande. I alfagruppen och nybörjargrupporna var även studiehandledare närvarande och hjälpte till att tolka. Eftersom en del elever var frånvarande- några hade exempelvis undervisning i samhällsorientering och den fick de inte lämna enligt läraren i svenska- andra var sjuka etc. hade jag ett uppsamlingstillfälle. Också enkäterna till lärarna delades ut personligen av mig och jag väntade också medan lärarna fyllde i. Även för frånvarande lärare hade jag ett uppsamlingstillfälle.

Utifrån svaren på elevenkäterna och klassrumsbesök valdes, som ovan nämnts, fyra elever ut för en fördjupad fokusintervju.

Vidare har jag haft intervjuer med rektor Carlsson, förvaltningschef Larsson, förstelärare, arbetslagsledare och specialpedagog.

Attityder till att bli utvärderade

Flertalet lärare var mycket positiva till att bli utvärderade och såg uppenbara fördelar med att en forskare kom. Eleverna var mycket positiva och nyfikna på Göteborgs universitet och ville veta mer. Samtliga studiehandledare jag kom i kontakt med visade stort intresse, engagemang och var mycket hjälpsamma. Detta bidrog i hög grad till att underlätta enkätinsamlingen.

Mått i enkäten

För eleverna samlades 186 enkätsvar in och för lärarna – inklusive studiehandledare – samlades 17 enkätsvar in. Av etiska skäl kopplades inte enkäterna samman.

Vad gäller frågor om exempelvis attityder till undervisningens kvalitet redovisas dessa genom att jag har räknat om respektive frågor under ett frågetema till ett index. Följande frågetema har således räknats om till index: undervisningens variation, uppgifternas svårighet, läraren på lärcenter, läromedelsanpassning, inflytande över läromedelsval, undervisningen allmänt, lärarens hjälpsamhet, tillfälle att träna svenska på lärcenter, ansvar, individanpassning, arbetsbelastning, tillfälle att träna svenska på fritiden, medievänor, eget engagemang, utbildningens värde, förväntad nytta av utbildningen.

När jag räknat om ett frågetema till ett index har det skett enligt följande: först (a) summerades frågorna, därefter (b) dividerades med skalans teoretiska maxvärde och slutligen (c) multiplicerades med hundra. Det innebär att alla index fick en skala som varierade från 0 till 100. Fördelen med att använda index är att olika frågetemana därmed blir jämförbara med varandra och följaktligen därför enklare att tolka.

Det skall påpekas att indexens reliabilitet (= interna konsistens) skiftar. Indexens reliabilitet räknades ut med "Cronbachs Alfa" (Ellis, 2010). Vid en uträkning av indexens reliabilitet hade följande index relativt höga alfa värde ($\geq .8$); läraren på

lärcenter, tillfälle att träna svenska på fritiden och förväntad nytta av utbildningen. Följande index hade ett medelhögt alfavärde ($\geq .6$); medievanor, eget engagemang och lärarens hjälpsamhet. Följande index hade ett relativt lågt alfavärde ($\leq .6$) uppgifternas svårighet, undervisningens variation, läromedelsanpassning, inflytande över läromedelsval, undervisningen allmänt, tillfälle att träna svenska på lärcenter, individanpassning, arbetsbelastning och utbildningens värde. Detta innebär att indexen med ett relativt lågt alfavärde är meningsfulla men bör tolkas med försiktighet.

Bearbetning av intervjuer och lärardokumentation

Intervjuerna med rektor, förvaltningschef, förstelärare, arbetslagsledare, specialpedagog och elever transkriberades på plats. I samband med intervjuerna skrevs också löpande fältanteckningar. Underlaget bearbetades med inspiration från Hubermans och Miles (1983) riktlinjer för kvalitativ dataanalys. I först steget söker man efter nyckelord i texten (öppen kodning). I andra steget letar man efter mönster bland nyckelorden (mönsterkodning). I tredje grupperas mönstren i tre övergripande teman; *pedagogiska utmaningar*, *pedagogiskt ledarskap* och *utmaningar i lärandet*.

Etiska aspekter

Studien skedde på uppdrag av rektor Carlsson. Konfidentialitet har varit en central fråga vid rapportering av resultaten. I denna rapport har därför lärcentret, och deltagare i studien aidentifierats genom att fingerade namn använts.

Äganderätt och nyttjanderätt av resultat fastställdes i avtal mellan uppdragsgivare och Göteborgs universitet innan forskningsprocessen startade.

Resultat

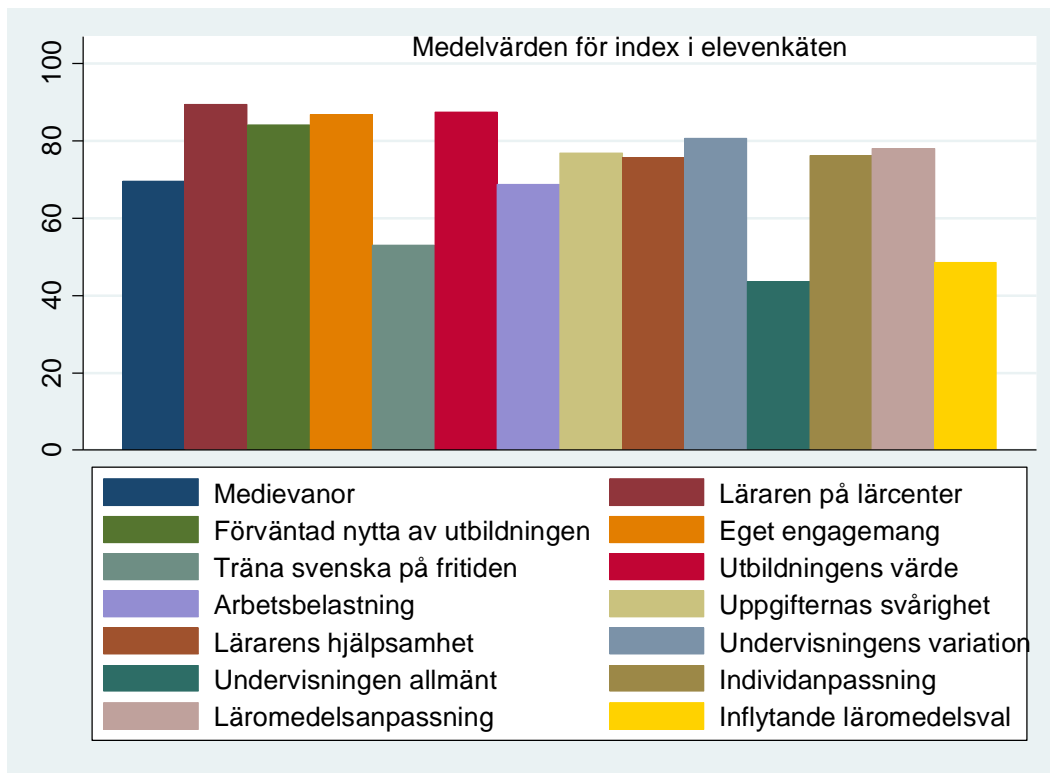
I resultatgenomgången kommer jag först att presentera hur undervisningen är organiserad på Götalands Lärcenter. Sedan tar jag upp resultaten på lärar-och elevenkäter. Svaren på enkätfrågorna kommer att varvas med vad som framkom i lärardokumentationen samt i intervjuer med elever, förstelärare, rektor Carlsson, förvaltningschef Larsson, arbetslagsledare och specialpedagog.

Sfi-undervisningens organisation på Götalands lärcenter

På Götalands lärcenter är sfi- undervisningen organiserad på följande sätt:

I en alfagrupp – här går elever som inte är läs-och skrivkunniga- . Efter alfa går eleverna vidare i kurs 1A, 1B, därefter vidare till 2C om man har progression. Det finns enstaka elever som också har gått vidare till 3D och därefter SAS-grund. Man flyttas mellan de olika nivåerna när man klarat kursens mål samt gjort ett nationellt slutprov på kursen. Det är som en trappa. Eleverna kan också få språkpraktik som en del av sfi. Det är läraren som anmäler till språkpraktik.

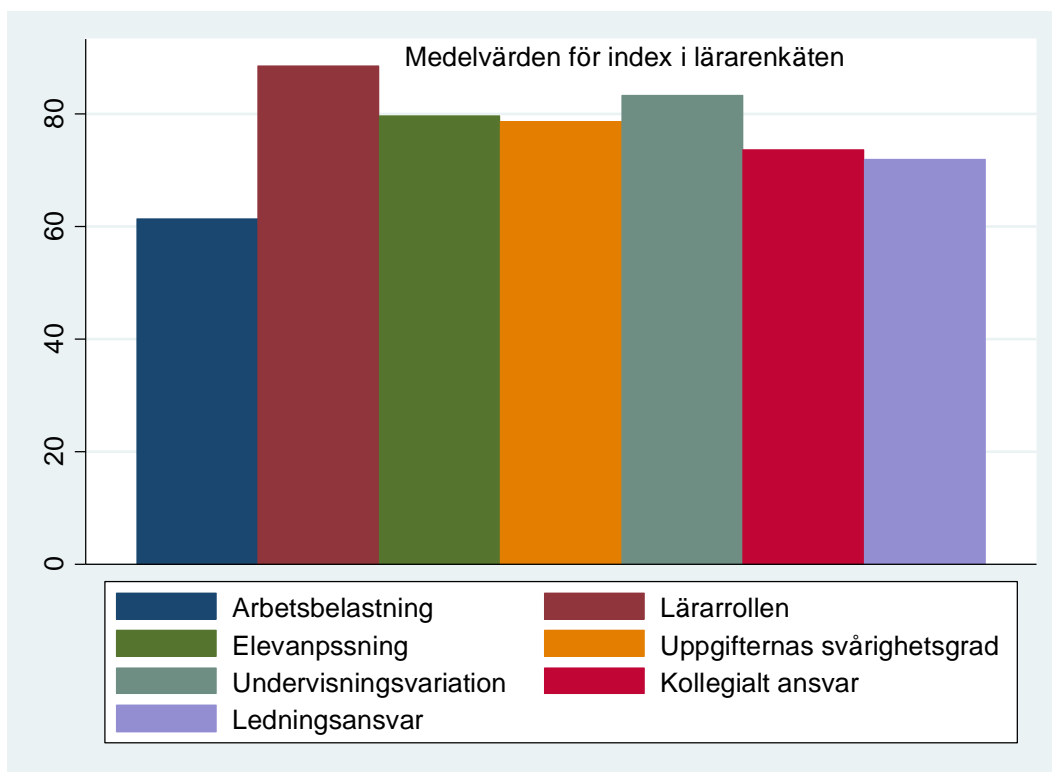
Beskrivande statistik för elever och lärare.

Figur 2. Medelvärden för elevers attityder till utbildningens kvalitet. Index omräknade till skala där max är 100.

I Figur 2 presenteras värden för samtliga 186 elever utan hänsyn tagen till bakgrundsvariabler. Av Figuren kan man utläsa att eleverna överlag är nöjda med sin sfi-utbildning. Mest nöjda är de med läraren som de tycker är trevlig, engagerad och har humor. De anser också att undervisningen är varierad och att lärarna tar tillvara deras erfarenheter och att de väljer läromedel som är lätta att förstå.

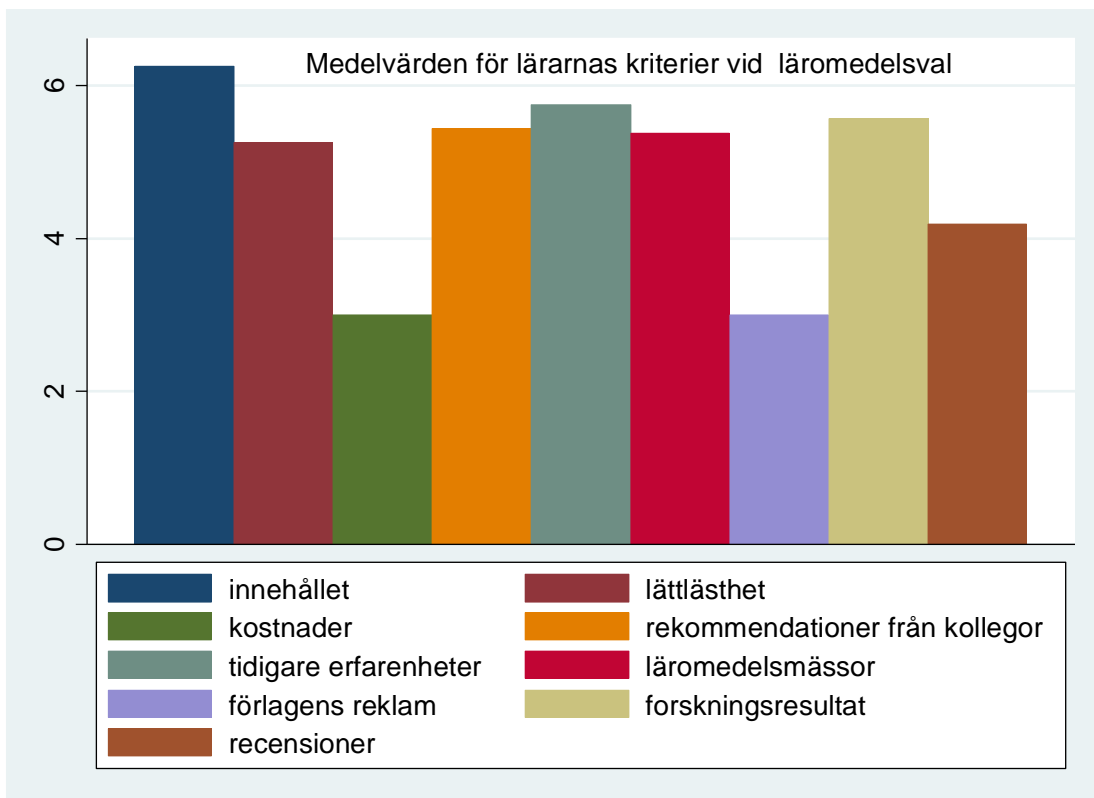
Eleverna är också positivt inställda till utbildningens värde och är övertygade om att de kommer att lära sig mycket på sin sfi-utbildning. Vidare anser de sig vara engagerade, dvs. att de deltar aktivt på lektionerna genom att räcka upp handen, ställa frågor och anstränga sig mycket. Däremot tycker de att de inte har så stort inflytande vid val av läromedel. De menar också att de har få tillfällen att träna svenska på fritiden.

Figur 3. Lärarenkäten över index. Medelvärden för indexen där är omräknad så att 100 är max.

Av Figur 3 kan man se att lärarna i genomsnitt är mycket nöjda med sin insats som lärare och har en synnerligen stark tilltro till sin egen pedagogiska förmåga. De tycker också att de är lyhörda mot eleverna och engagerade i sin undervisning. Vidare menar de sig vara duktiga på att knyta an till elevernas förkunskaper, livs- och yrkeserfarenheter. De anser också att deras undervisning är varierad, det vill säga att de låter eleverna arbeta på olika sätt samt ger dem kreativa och roliga uppgifter. Intressant är att lärarna inte upplever att de har en alltför betungande arbetssituation.

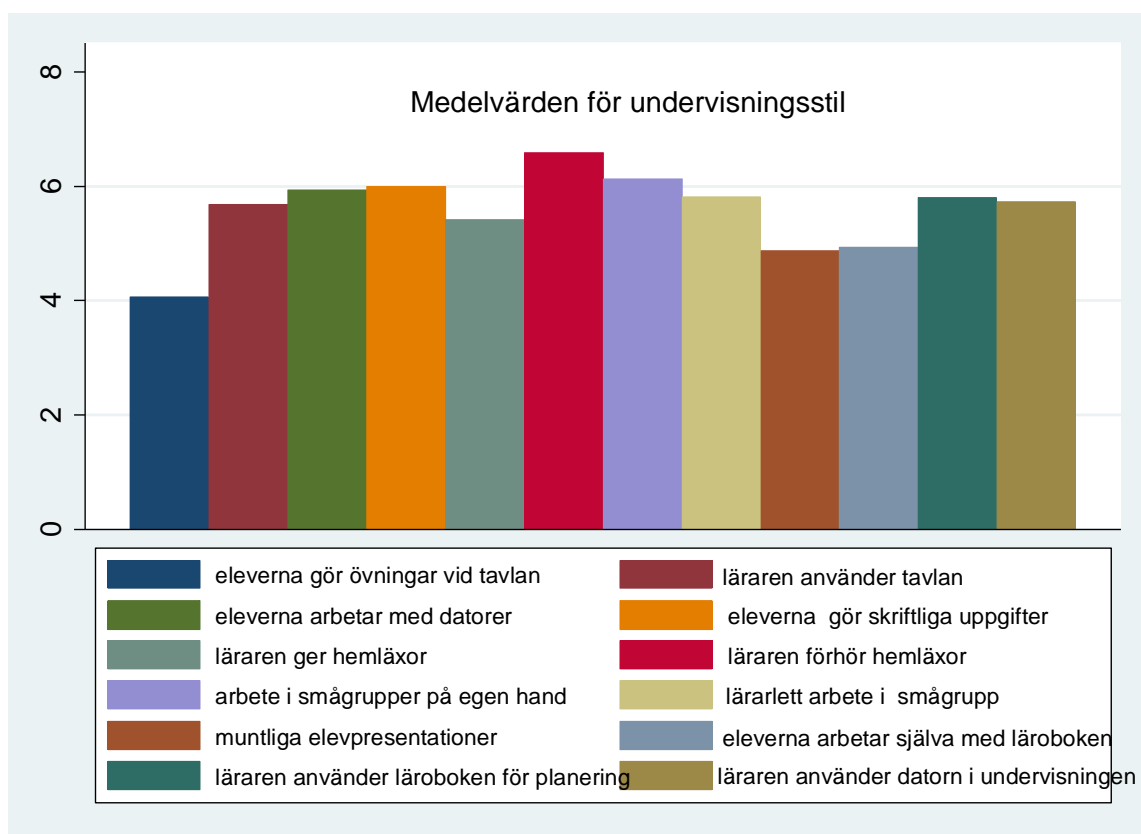
Sammanfattningsvis kan man dra slutsatsen att lärarna på Götalands lärcenter är synnerligen trygga i sin lärarroll och upplever att de har en rimlig arbetsbörda.

Figur 4. Lärarnas läromedelsval. Medelvärden för enkätsvar på skala 1-7.

Av Figur 4 kan man se att innehållet är det viktigaste för lärarna när de ska välja nytt läromedel. Ett annat viktigt kriterium är lärarens tidigare erfarenheter. Därefter kommer graden av lättlästhet hos läromedlet, forskningsrön samt kollegors råd. Inte lika viktigt anser de att kostnaden för läromedlet är. Vidare anser de sig inte vara så mycket påverkade av förlagsreklam och recensioner i exempelvis *Skolvärlden* och *Lärarnas tidning* när de väljer läromedel.

Sammanfattningsvis kan man dra slutsatsen att mönstret i stort påminner om tidigare studier av lärares läromedelsval (Reichenberg, 2014).

Figur 5. Lärarnas undervisningsstil. Medelvärden för enkätsvar på skala 1-7.

Av Figur 5 kan man utläsa att lärarna inte bara ger hemläxor utan de anser också att dessa ska förhöras. De menar också att konversationsövningar i smågrupp är viktigt. Det innebär dock inte att man väljer bort enskilt arbete. Tvärtom, lärarna tycker att det är värdefullt att eleverna får göra skriftliga övningar på egen hand. Däremot verkar övningar ”på tavlan” få en lägre prioritet liksom arbete med lärobok.

Vi har valt bort gemensam lärobok...Det är...mycket kopierande.

(Lärardokumentation, studieväg 3)

Att arbeta med Fronter är centralt på Götalands Lärcenter. Fronter är verksamhetens lärplattform som är en viktig del i utbildningen. I intervjun med rektor Carlson framhåller hon att man de senaste åren haft ett medvetet utvecklingsarbete i syfte att skapa en lärresurs för såväl lärandet i

klassrummet som lärandet utanför klassrummet. Hon konstaterar: "Våra elever har behov av en flexibel och individanpassad utbildning och Fronter är ett av de redskap som används för att utveckla utbildningen." Men det är inte helt enkelt med detta vilket framgår av textutdragen nedan.

För mig är Fronter ett viktigt redskap för individualiseringen. Jag använder Fronter på mina datapass. Det är bra att de kan följa upp gemensamma grammatik-och uttalslektioner individuellt på Fronter.

(Lärdokumentation, studieväg 2)

Fronter är svårt att använda pga elevernas ovana gällande att använda digitala verktyg. (Lärdokumentation, studieväg 1)

Fronter är bra att jobba med men tillgång på datorer är begränsad.

(Lärdokumentation, studieväg 2)

Fronter har vi bara nosat på. (Lärdokumentation, alfagrupp)

Fronter. ...tar för lång tid med det tekniska för lågutbildade. Vi har iPads istället men arbetar i datorsalen också. (Lärdokumentation, studieväg 1)

Vid mina besök i klassrummen på Götalands Lärcenter observerade jag att lärarna var en modell för hur man kunde arbeta med Fronter. Lektionen inleddes exempelvis med en presentation på Fronter. Vidare skickade läraren återkommande meddelanden och uppgifter till eleverna via Fronter. När sedan läraren träffade eleverna tog hon upp vad hon skrivit på Fronter och hade en genomgång framme vid tavlan. Att arbeta med Fronter har därför blivit ett naturligt inslag i de flesta kurser på Götalands Lärcenter.

Av lärarnas enkätsvar och dokumentation kan man således dra slutsatsen att det bedrivs en elevfokuserad pedagogik vid Götalands Lärcenter.

Variation inom elevgruppen beroende på familj och kön

Ovan, i *Figur 2*, beskrev jag resultaten avseende alla 186 elever utan att ta hänsyn till bakgrundsvariabler. I det följande kommer jag däremot att ta hänsyn till bakgrundsvariabler. Attityder till utbildningens kvalitet varierar ofta inom en elevgrupp beroende på olika bakgrundsfaktorer. Två vanliga faktorer till variation är elevernas kön och familjestatus, dvs. om de lever ensamma eller i familj. Kön är viktigt därför att manliga och kvinnliga kursdeltagare kan ha fostrats in i olika värderingar samt kan ha olika sätt att interagera på. Att leva i familj kan vara både en källa till socialt stöd under utbildningen men kan också innebära en rad skyldigheter. Att ha en familj kan därför vara en viktig faktor för att förstå och förklara variation i studieengagemang och behov av lärarens hjälp.

I Tabell 3 presenteras gradskillnader mellan eleverna på Götalands lärcenter beroende på kön och familj för attityder till utbildningens kvalitet. Gradskillnaderna är baserade på medelvärdesskillnader och kan som tumregel tolkas som att;

- .20 till .30 låg gradskillnad
- .40 till .50 medel gradskillnad
- .70 och uppåt hög gradskillnad
- Fetstilt är samma som resultatet statistiskt säkerställd med 5% felmarginal

Jag använder här ”Cohens d” (Ellis, 2010) eftersom gradskillnader är det mest praktiskt relevanta. Då får man nämligen veta vad som har stor respektive liten effekt snarare än huruvida resultaten är statistiskt säkerställda eller inte. Då medel till stora skillnader kan ge information om vad som påverkar undervisningspraktiken.

För att vara säker på om det finns skillnader utfördes också ett test av medelvärdesskillnader ”t-test”. Eftersom attityderna inte var normalfördelade

(vilket antas i t-testet) korrigerades standardfelet på medelvärdena med metoden ”bootsstrapping”.

I Tabell 3 kan man utläsa att kön har en effekt på ett antal faktorer. Det finns medelhöga gradskillnader i elevernas skattning av variation i undervisningen på Götalands Lärcenter beroende på kön. Ett t-test visade att könsskillnaderna för undervisningsvariationen var statistiskt säkerställda inom 5 % nivån.

Det finns en medelhög gradskillnad i elevernas skattning av individanpassad undervisning beroende på kön. Med individanpassad undervisning avses här att lärarens undervisning är intressant, lustfylld och vare sig för svår eller lätt för eleven, med andra ord en undervisning som tar tillvara elevernas erfarenheter och förkunskaper. Ett t-test visade att könsskillnaderna för individanpassning var statistiskt säkerställda inom 5 % nivån.

Det finns stora skillnader i skattningarna av lärarens hjälpsamhet beroende på kön. Det finns med andra ord stora skillnader inom elevgruppen huruvida man upplever att läraren är hjälpsam. Könsskillnaderna för lärarens hjälpsamhet var enligt t-testet statistiskt säkerställda inom 5 % nivån.

Vidare finns det medelhöga skillnader i elevernas skattningar av lärarens hjälpsamhet beroende på om eleverna levde i familj i Sverige. Skillnaderna var enligt t-testet statistiskt säkerställda inom 5 % nivån.

Tabell 3. Skillnader mellan elevattityder uppdelat på kön och familj.

Kön	Index för lärare betydelse	Index för språkträning på fritiden	Index för undervisningsvariation	Individ Anpassad undervisning	Index för lärarens hjälpsamhet
Cohens d	0,20	-0,04	0,48	0,38	0,68

Familj	Index för lärare betydelse	Index för språkträning på fritiden	Index för undervisningsvariation	Index för individanpassad undervisning	Index för lärarens hjälpsamhet
Cohens d	-0,43	-0,12	-0,24	-0,14	-0,49

I Tabell 4 finns det en låg till medelhög gradskillnad i elevernas skattning av sitt engagemang beroende på kön. Ett t-test visade att könsskillnaderna för synen på sitt eget engagemang i undervisningen var statistiskt säkerställda inom 5% nivån. Det finns en låg till medelhög gradskillnad i elevernas skattning av inflytande vid val av läromedel beroende på kön. Här är kvinnorna mer missnöjda än männen. Vidare visade ett t-test att det även finns statistiskt säkerställda könsskillnader rörande inflytande vid val av läromedel inom 5 % nivån.

Det finns en medelhög gradskillnad i elevernas skattning av anpassningen av läromedel beroende på kön (t ex. om läromedlen var lätta att förstå och varken barnsliga eller tråkiga). Ett t-test visade att könsskillnaderna för attityder till anpassningen av läromedel var statistiskt säkerställda inom 5% nivån. Här är männen mer missnöjda än kvinnorna.

Av Tabell 4 kan man utläsa att det finns en låg till medelhög gradskillnad i elevernas skattning av attityder till utbildningens värde, här inkluderas mått av värdet av utbildningen. Ett t-test visade att effekten av att leva i familj i Sverige påverkade attityder till utbildningens värde. Detta var statistiskt säkerställt inom 5% nivån.

Tabell 4. Skillnader mellan elevattityder uppdelat på kön och familj.

Kön	Index för elev-engagemang	Index för arbets-belastning	Index för utbildningens värde	Index för utbildningens nytta	Index för läromedels - inflytande	Index för läromedels- anpassning
Cohens d	0,38	-0,29	0,30	0,14	-0,43	0,51
Familj	Index för elev-engagemang	Index för arbets-belastning	Index för utbildningens värde	Index för utbildningens nytta	Index för läromedels - inflytande	Index för läromedels- anpassning
Cohens d	-0,19	0,20	-0,36	-0,25	0,17	-0,31

Effekter av elevernas ålder, utbildningsnivå, antal barn och arbetslivserfarenhet i Sverige

I följande avsnitt kommer jag att behandla effekter av elevernas ålder, utbildningsnivå (antal skolår), antal barn och om de haft arbete i Sverige utifrån deras skattningar i enkäten. Ramverket för att förstå modellen är att ålder och utbildningsnivå mäter individens livserfarenheter. Arbete och antal barn är två centrala utmaningar för individen. Att balansera barnpassning och arbete med studier är en utmaning som många vuxenstuderande möter. Detta kan därför komma att påverka deras attityder till undervisningens kvalitet.

I tabellerna 5, 6 och 7 presenteras ett antal regressionsmodeller.

Regressionsmodeller är en metod för att studera ett antal förklaringsfaktorers (ålder, utbildningsnivå, antal barn och arbete) effekt på elevernas attityder till utbildningens kvalitet på Götalands lärcenter. Statistiskt säkerställda mått inom 5% nivån har fetstilats. Alla index är mätta på samma skala för att de ska kunna jämföras med varandra. Standardfelet på medelvärdet har korrigerats för att hantera skevhet och snedfördelning i dataunderlaget ("bootstrapping").

Ett genomgående mönster i samtliga modeller är att deltagarnas utbildningsnivå i förstahand och ålder i andra hand har en genomgående effekt på deras attityder till utbildningens kvalitet.

I avseende på attityder till undervisningens individanpassning och lärarens förmåga att möta individens behov finns tydliga effekter av elevens antal barn. När eleverna har 3 eller fler barn finns en ökad uppskattning av individanpassning. Sannolikt är flerbarnsföräldrar mer välvilliga till individanpassning eftersom de då kanske känner att de blir uppmärksammade av läraren.

Intressant är att arbete i Sverige inte har någon effekt på elevernas attityder till undervisningens kvalitet. I tidigare studier (SCB, 2013) har detta avspeglats i

attityder till undervisning men i denna studie tycks så inte vara fallet. En möjlig förklaring kan vara att få av deltagarna uppgav att de arbetat i Sverige.

Tabell 5. Effekter av ålder, antal skolår i hemlandet, antal barn och arbetslivserfarenhet i Sverige.

	Index för individpassad undervisning	Index för en- till- en undervisningens	Index för undervisnings- variation	Index för uppgifters- nivån
Ålder	-0,315 (0,202)	0,053 (0,182)	0,056 (0,186)	-0,362 (0,153)
Skola hemland	-0,726 (0,244)	1,190 (0,301)	-1,258 (0,216)	0,060 (0,196)
Antal barn				
0	3,254 (4,396)	2,940 (4,789)	1,933 (4,137)	(3,989) 4,439
1-2 barn	7,591 (3,930)	-3,045 (4,563)	-2,252 (3,536)	(4,004) (3,120)
3-4 barn	13,865 (5,368)	1,110 (5,746)	0,631 (5,840)	2,910 (4,441)
5 eller fler	12,052 (5,362)	-0,704 (4,692)	-0,207 (4,883)	5,130 (4,159)
Arbete Sverige (referens nej)	-2,487 (3,821)	9,041 (4,829)	-2,469 (3,261)	-0,764 (3,828)
Konstant	87,738 (6,137)	30,314 (7,670)	90,110 (5,816)	86,454 (5,331)
R ²	0,13	0,17	0,18	0,05

R² indikerar graden av förklarad variation från .0 till 1. Koefficienterna är inte standardiserade. Standardfelet på medelvärdet finns angivet inom parentes.

Desto längre skolgång i hemlandet eleverna har, desto mindre betydelse tillskriver de lärarens insatser för sina studier. Vidare desto längre skolgång i hemlandet eleverna har, desto mindre hjälpsam anser de att läraren är. Båda effekterna är statistiskt säkerställda inom 5% nivån. Dessa effekter kan tolkas som att de högutbildade eleverna är mer självgående och ställer högre krav på sina lärare. De kan också tolkas som att högutbildade elever inte anser sig behöva så mycket hjälp. Medan det omvända förhållandet gäller för elever med låg utbildning. Här ser vi alltså ett tydligt samband mellan elevernas studieerfarenheter och deras pedagogiska behov.

En annan effekt av hög utbildning är elevernas attityder till läromedelsanpassning och läromedelsinflytande. Desto högre elevernas utbildning i hemlandet är, desto mer missnöjda är de med hur läromedlen är anpassade för dem. Effekten är statistiskt säkerställd inom 5 % nivån. Sambandet kan tolkas som att högutbildade elever är mer ”kräsna” när det gäller läromedel och därför ställer högre krav på dem. Följaktligen har lärarna en utmaning att hitta rätt nivå på läromedlen för att utmana eleverna. Elever med låg utbildning är nöjda med läromedlen. Vad gäller inflytande över val av läromedel är elever med hög utbildning i hemlandet mer nöjda med sitt inflytande. Sannolikt beror det på att de är mer självgående och får därför mer frihet i sina sfi-studier. Det omvända förhållandet gäller för elever med låg utbildning i hemlandet. Sannolikt beror det på att lärarna här känner ett ansvar över att hålla kontroll över läromedlen för att de skall ligga på rätt nivå för eleverna.

Det finns emellertid ett område där arbetslivserfarenheter i Sverige är avgörande, nämligen möjligheter till språkträning på fritiden. Elever som har arbetslivserfarenheter i Sverige har också väsentligt större sannolikhet att få träna svenska på fritiden och effekten är statistiskt säkerställd inom 5 % nivån.

Arbetslivet är alltså en central mötesplats för eleverna för att öva sig i svenska språket. Sannolikt finns också en ”spill off”. De som kommit in i arbetslivet får också möjligheter att knyta fler sociala kontakter med svensktalande.

Men möjligheter till språkträning på fritiden är också en generationsfråga. Äldre elever har betydligt svårare att hitta tillfällen att träna svenska på fritiden. Effekten är statistiskt säkerställda inom 5 % nivån. En möjlig förklaring kan vara att äldre elever känner sig mer otrygga med svenska språket.

Tabell 6. Effekter av ålder, antal skolår i hemlandet, antal barn och arbetslivserfarenhet i Sverige

	Index för lärarens hjälpksamhet	Index för lärarens betydelse	Index för läromedels – anpassning	Index för läromedels- inflytande	Index för språkträning på fritid
Ålder	0,041 (0,197)	0,085 (0,158)	-0,005 (0,163)	0,006 (0,226)	-0,971 (0,300)
Skola hemland	-1,098 (0,285)	-1,054 (0,202)	-0,945 (0,258)	0,793 (0,345)	0,177 (0,420)
Antal barn					
0	3,910 (5,034)	-1,408 (4,518)	0,593 (5,173)	-11,805 (6,479)	8,883 (7,241)
1-2 barn	2,838 (4,361)	1,933 (2,734)	2,732 (3,900)	-4,445 (5,399)	10,199 (6,661)
3-4 barn	-3,804 (5,802)	5,888 (3,203)	-1,466 (5,358)	3,200 (7,877)	12,695 8,669
5 eller fler	2,309 (5,555)	2,147 (3,609)	-0,085 (5,103)	-7,898 (6,514)	(16,057) (8,248)
Arbete Sverige (referens nej)	-8,902 (4,930)	-5,999 (4,693)	-8,036 (4,673)	0,826 (5,189)	11,834 (5,678)
Konstant	83,032 (7,168)	94,711 (5,949)	86,462 (5,920)	45,837 (7,938)	76,184 (9,864)
R ²	0,15	0,21	0,07	0,07	0,10

R² indikerar graden av förklarad variation från .0 till 1. Koefficienterna är inte standardiserade. Standardfelet på medelvärdet finns angivet inom parentes.

En annan generationsfråga är medievanor. Äldre elever är mindre benägna att läsa tidningar, se på tv och lyssna på radio för att träna svenska och lära sig om svenska seder och bruk. De yngre eleverna är däremot flitiga på att ta till sig svenska språket genom tidningar, tv och radio. En möjlig tolkning är att äldre deltagare redan konsumerar media från hemlandet och därmed anser att de får sitt nyhetsbehov tillgodosett. Det kan därför vara viktigt för pedagoger att hjälpa dem att skapa medievanor som också hjälper dem att träna svenska på fritiden med hjälp av tidningar, tv och radio.

Elevernas utbildning i hemlandet hade också en statistiskt säkerställd effekt inom 5 % nivån på deras attityder till arbetsbelastningen i sfi och värdet av nytta med utbildningen. Desto högre utbildning eleverna har, desto större skattar de sin

arbetsbörda. Samtliga högutbildade elever skattar å ena sidan sitt eget studieengagemang (t ex. aktivt deltagande på lektionen) förhållandevis lågt. Å andra sidan anser de sig ha en tung arbetsbörda (dvs. de lägger ner mycket tid på sina studier). De lågutbildade eleverna däremot skattar sin egen insats på lektionerna högre. Anledningen kan vara att högutbildade elever ser mindre nytta med utbildningen och därför mer skeptiska huruvida utbildningen leder till ett jobb. Högutbildade elever skattar också utbildningens värde (dvs. om de lärde sig något användbart) lägre än vad lågutbildade elever gör. Med andra ord kan resultaten tolkas som ett motivationsproblem. Elever med högre utbildning i bagaget är mer skeptiska till värdet av sfi-utbildningen och därför har de troligen lägre motivation. Detta innebär en stor pedagogisk utmaning för lärarna att skapa en motivationsstruktur i undervisningen som visar på utbildningens nytta och praktiska värde.

Tabell 7. Effekter av ålder, antal skolår i hemlandet, antal barn och arbetslivserfarenhet i Sverige

	Index för arbetsbelastning	Index för utbildningens värde	Index för elev-engagemang	Index för utbildningens nytta	Index för medievanor på fritiden
Ålder	-0,235 (0,213)	-0,227 (0,140)	0,003 (0,110)	-0,183 (0,219)	-0,537 (0,220)
Skola hemland	0,881 (0,283)	-0,730 (0,198)	-0,859 (0,189)	-0,933 (0,270)	-0,456 (0,295)
Antal barn					
0 barn	-4,419 (4,813)	2,594 (3,676)	-0,088 (3,329)	0,520 (4,818)	2,464 (5,982)
1-2 barn	-7,253 (4,291)	-0,119 (2,824)	0,826 (2,633)	3,752 (4,005)	-3,741 (4,465)
3-4 barn	5,426 (5,757)	7,980 (4,059)	-0,865 (6,357)	4,130 (6,505)	4,783 (7,028)
5 eller fler	-7,516 (5,964)	5,578 (3,488)	2,700 (3,511)	1,326 (5,296)	9,102 (5,789)
Arbete Sverige (referens nej)	1,223 (5,287)	-5,245 (4,623)	-0,807 (2,684)	-3,325 (5,702)	4,953 (4,331)
Konstant	73,123 (6,859)	100,038 (4,642)	93,207 (4,084)	97,401 (7,341)	90,435 (7,822)
R ²	0,17	0,14	0,14	0,08	0,08

R² indikerar graden av förklarad variation från .0 till 1. Koefficienterna är inte standardiserade. Standardfelet på medelvärdet finns angivet inom parentes.

Kontextualisering av enkätresultaten

Jag kommer nu att kontextualisera resultaten med hjälp av lärardokumentation och de intervjuer jag gjort med förstalärare, fyra elever, specialpedagog, arbetslagsledare, rektor och förvaltningschef. Denna del är viktig eftersom statistiska resultat inte kan stå på egna ben. I den statistiska översikten ovan är det tydligt att det finns ett antal utmaningar. Jag vill inledningsvis framhålla att det inte går att tala om en elevgrupp vid en utvärdering utan man måste följaktligen ta pedagogisk hänsyn till den stora heterogeniteten inom gruppen. Här kommer jag fokusera på två övergripande teman *pedagogiska utmaningar* och *pedagogiskt ledarskap*. Senare i elevintervjuerna kommer jag fokusera på det övergripande temat *utmaningar i lärandet*.

Pedagogiska utmaningar

På en resultatnivå är den övergripande utmaningen för sfi undervisningen att få eleverna att klara av kursen. Men bakom utmaningen att få eleverna att komma genom kurserna döljer sig en rad pedagogiska utmaningar.

En första pedagogisk utmaning som kom fram i samtalen var att elever med barn hade svårt att kombinera studierna med familjelivet. Ett resultat som är i överensstämmelse med enkätresultaten. Lärarna trodde att detta berodde på att kvinnorna fick ta ett större ansvar för barnen och för ensamstående mödrar var bördan extra stor eftersom det kunde vara svårt att få barnpassning. Barn kan också bli sjuka vilket leder till ökad frånvaro för kvinnliga deltagare. Flera av de kvinnliga deltagarna kommer, enligt lärarna, från hem där man uppmuntrar dem att arbeta snarare än att studera. Enligt lärarna hänger det ihop med en patriarkal struktur i hemmet där kvinnorna är underordnade mannens auktoritet. En lärare menade att:

En förlegad kvinnoosyn skapar bekymmer att hänga med i studierna. Kvinnorna får göra allt jobbet hemma och det går ut över deras studier. . Underdånighet ställer också till problem. Religiösa övertygelser (islam) ... Då går jobbet före studierna. Detta är en utmaning.

Följaktligen är utmaningen i sfi undervisningen inte enkom språklig. Snarare är lärarna tvungna att hantera pedagogiska utmaningar utöver språkträningen (jfr Granberg, 2001).

I enkäten framkom att elever med många barn uppskattade individualiseringen i högre uträkning och såg också ett högre värde i utbildningen. Sannolikt kan lärarnas medvetna satsning på individcentrerad undervisning vara viktig för dessa elever .

Foto: Lärare Erika. ³ Individanpassad undervisning.

³ Namnet är fingerat.

En annan utmaning som lärarna förde fram var att möta elever med skiftande utbildningsbakgrund. Detta är ytterligare ett resultat som är i överensstämmelse med enkäten. Elevgruppen på Götalands lärcenter har en skiftande studievana men trots det kan de med högst varierande studievana placeras i samma grupp. Detta ställer stora krav på lärarnas pedagogiska förmåga. En lärare kommenterade:

En annan utmaning är att vi på studieväg 3, har elever som lyckats med att ta sig hela vägen från alfa – gruppen till 3 D. Dessa elever- som inte har gått i skola i sitt hemland- blandas i 3d med de som har en bakgrund som universitetsstuderande. Här är det en utmaning för läraren att undervisa elever med så olika nivåer (Lärare Christina)⁴.

Foto: Lärare Erika. Studieväg 3 elever i klassrummet.

⁴ Namnet är fingerat.

En annan utmaning är alfabetiseringen. Detta att bara hålla i en penna är inte självklart för alla. Att börja från början med dem som inte kan vare sig svenska eller engelska (Lärare Christina).

För elever som inte har haft möjlighet att delta i någon form av skolundervisning under uppväxten innebär inläringen av ett nytt språk utmaningar som går utöver själva språkundervisningen. Dessa elever måste, parallellt med att de lär sig det nya språket, även utveckla läs- och skrivfärdigheter, något som kan innebära en stor utmaning för individen (Lindberg & Sandwall, 2012)

För att lyckas med vuxenalfabetiseringen har de två lärarna, Ann-Louise och Hamza ⁵en mycket strukturerad undervisning och ett nära samarbete med specialpedagogen, Anna⁶. Detta är helt i överensstämmelse med Slavins (2009) forskning som visat att struktur i läsundervisningen gynnar alla men allra mest gynnar det svaga elever.

Hamza har somali som modersmål. Flertalet av eleverna just detta modersmål men Hamza kan även en del arabiska- som är det gemensamma språket för övriga i gruppen. Ibland är Hamza och Ann-Louise tillsammans i hela gruppen (=20 elever) ibland tar Ann-Louise ut vissa elever och har lektioner i mindre grupper för att ha läsinläring. En dag i alfagruppen kan se ut så här:

Vi börjar i regel dagen tillsammans och pratar om något gemensamt tema, just nu bostad. Då försöker vi att bl.a. ha en del tala/lyssnaövningar, ord-och fraskunskap samt enkla grammatiska övningar. Vi passar också på att få in lite omvärldskunskap när vi är båda. Här har vi fantastiska möjligheter att med hjälp av modersmålet nå fram till alla elever och förvissa oss om att de förstår. Sedan arbetar Hamza och de elever som kan och kommit lite längre, med uppgifter som anknyter till temat, med övningar på iPad (så långt det går med passande övningar till temat, annars med andra övningar som passar just

⁵ Namnen är fingerade.

⁶ Namnet är fingerat.

den eleven) och individuella läs/skrivövningar (Lärardokumentation, Ann-Louise och Hamza)

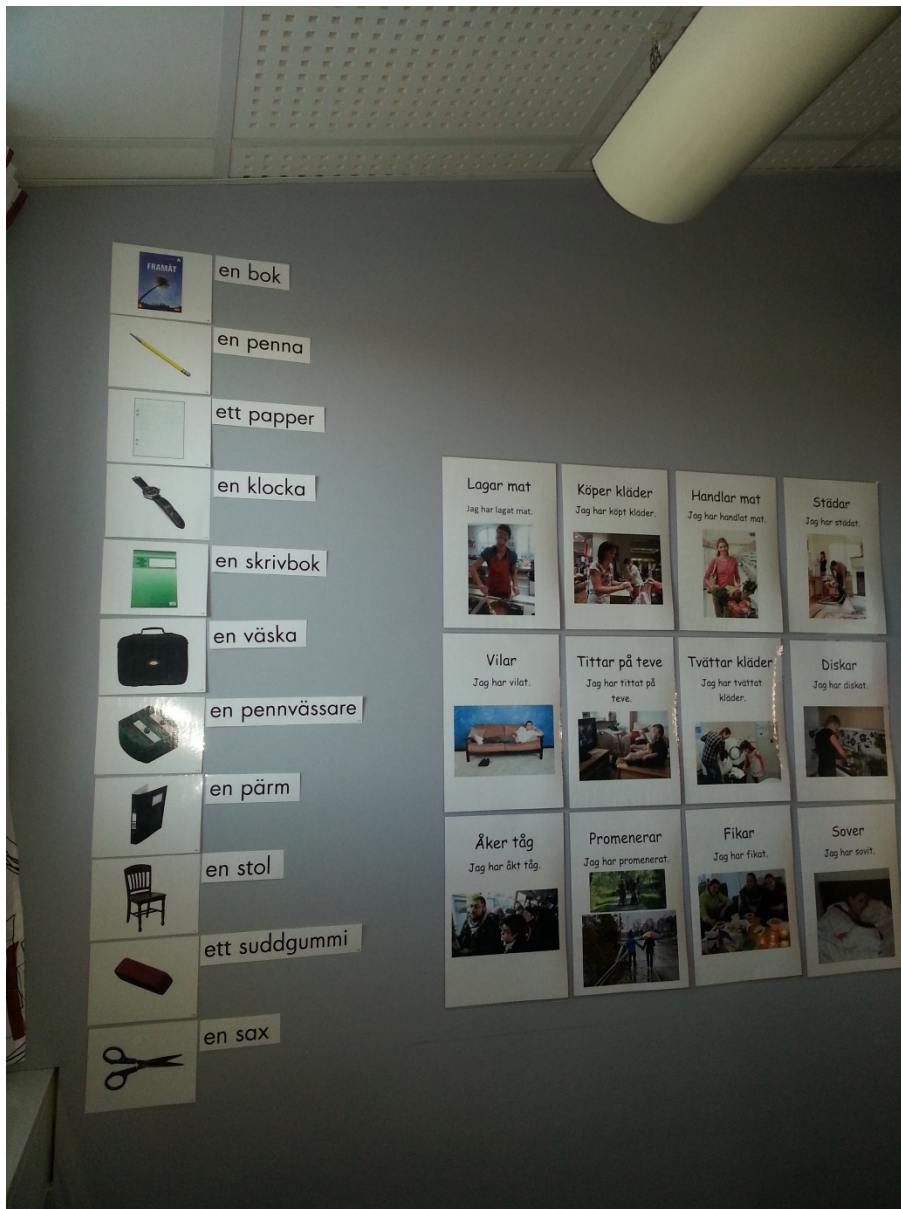

Foto: Lärare Ann-Louise.⁷ Alfa-gruppens klassrum.

Ann-Louise tar hand om de elever som behöver extra läs/skrivläring.

⁷ Namnet är fingerat.

Just nu är det tre olika grupper, en som inte kan alla ljuden, en som förväxlar ganska mycket och en som behöver befästa och inte forcera. För att möjliggöra detta har vi ett grupprum alldeles intill "vårt klassrum" ... (Ann-Louise och Hamza)

Vi har testat oss fram och funnit att detta är ett sätt som möjliggör mer individualisering eftersom gruppen är stor och spridningen stor.

Vi har valt bort att mestadels vara tillsammans, därför att vi märkte att det var svårt att hjälpa alla elever på deras nivå i den stora gruppen och eleverna behövde mer individanpassat material och undervisning (Ann-Louise och Hamza).

Foto: Lärare Ann-Louise. Alfa-gruppens klassrum.

Hur undervisar man då i läsinlärning? Tillsammans med pedagogerna i alfgruppen har specialpedagogen Anna fångat upp delar ur Fonomix-metoden, där man

använder bilder på munnar i kombination med ljudet för att medvetandegöra eleverna om hur och var ljudet finns i munnen (Löwenbrand- Jansson, 2007). Metoden, som är multisensorisk, hjälper eleverna att befästa kopplingen mellan ljud – bokstav. Det blir ett mycket metodiskt sätt att arbeta med ljuden som stärker elevernas fonologiska förmåga. Många elever har svårigheter med vokalerna och behöver få mycket tid till att få befästa dessa.

Anna skulle gärna vilja screena alla elever som kommer till Götalands Lärcenter men framhåller att det inte är helt enkelt. Ett av syftena med screening är ju att få syn på och upptäcka en elev som är i riskzonen när det gäller läs-och skrivsvårigheter. Svårigheten med screening, enligt Anna, är att eleverna som kommer till Götalands Lärcenter saknar kunskaper i det svenska språket och ännu finns det inte kartläggningsmaterial på elevernas olika modersmål. Under våren 2015 har dock några ur personalen gått en kartläggningskurs. Den stora utmaningen är dock att få fram test som mäter och synliggör olika delar i läsningen.

Anna och hennes kollegor har en vision att tydliggöra och dokumentera så att eleverna får tillgång till kartläggningen/studieplanen samt underlätta överlämningar mellan lärare. Idag finns elevernas studieplaner endast i pappersform och de förvaras hos ansvarig lärare. Genom att digitalisera dessa skulle de kunna bli tillgängliga för alla berörda lärare samt elever samtidigt. Därigenom skulle elevens delaktighet i sina studier öka.

Lärcenter har sedan i höstas också ett abonnemang hos Inläsningstjänst och det är Annas uppgift att presentera detta hjälpmedel och undervisa elever och lärare hur man använder det. Inläsningstjänst lämpar sig mycket bra i sfi-undervisningen, menar Anna, eftersom eleverna kan lyssna på böcker så att de får känsla för intonation och uttal, de kan också lyssna på boken så många gånger som de vill. Det är ett sätt att bada i det svenska språket. Anna erbjuder lektioner som kan användas som ett sorts flippat klassrum för eleverna. På dessa lektioner talar hon om textstruktur och läsförståelsestrategier.

Som torde ha framgått är utbildningsbakgrund, i enlighet med enkätresultaten, en stor pedagogisk utmaning därför att eleverna har så pass varierande studievana från analfabeter till universitetsstuderande. Ann-Louise, Hamza och Anna möter denna utmaning genom att satsa på individanpassad undervisning men för den skull har de inte valt bort gruppundervisning. Ann-Louise har en bakgrund som lågstadielärare och här kommer hennes kunskaper om läsinlärning väl till pass.

Pedagogiskt ledarskap

I samtalen framkom att det är lärarna som i samverkan står för det pedagogiska ledarskapet. Behöver man stöd, hjälp och inspiration med pedagogiska frågor vänder man sig till kollegor eller ledaren för arbetslaget, Anette⁸, snarare än till rektor Carlsson. I samtalet med rektor Carlsson framhåller hon dock att hon är ansvarig för det pedagogiska ledarskapet samt det systematiska kvalitetsarbetet på övergripande nivå. I hennes uppdrag ingår även ”samverkan och nätverkande inom en mängd områden på såväl lokal, regional och nationell nivå.”

Anledningen till att lärarna utövar det pedagogiska ledarskapet tycks bero på att det finns en stark kollegialitet. Vid intervjuerna framkom att lärarna är lyhörda för varandras åsikter såsom när de väljer läromedel och de vill också att kollegor skall besöka dem på lektionerna. De hoppas att skolledningen skall möjliggöra detta.

Rektor Carlsson och förvaltningschef Larsson framhåller att de praktiska frågorna dominerar när det gäller utmaningar. Ändå besöker rektor inte klassrummen. Detta motiverar hon med att det inte skulle bli en vanlig lektion om hon kommer på besök. Skulle någon lärare däremot be henne komma för att de har något särskilt att visa upp skulle hon komma. Rektor tycker att ett samtal ger mycket mer information om hur en lärare undervisar än ett besök i deras klassrum. I samtalet

⁸ Namnet är fingerat

kan man, menar rektor, lyssna in när lärarna berättar om sin undervisning. Rektor har således stor tilltro till sina lärare:

Tillåtande idéer kan få komma från vilket håll som helst. Det får gå dåligt men det gör inget. Huset är präglad av att vi är i utveckling. Gäller att ha områdesbevakning. Man måste gilla att det faktiskt är rörigt. Vi vill ha delaktighet i processen och säger till lärarna. Så här ser det ut: Hur gör vi det här (dvs. löser vi det här?). (Rektor Carlsson)

En delvis annan inställning har arbetslagsledaren, Anette:

Jag vill gärna besöka klassrum men det har inte blivit av. Genom att alla lärare har vikariatstimmar inlagda i sin tjänst har de möjlighet att gå in i varandras klassrum (Anette, arbetslagsledare).

Häromsistens var politikerna på besök en hel dag. Då besökte de också klassrum. Dessa besök är alltid föranmälda (Anette, arbetslagsledare).

Utmaningar i lärandet

Den första utmaningen i lärandet för eleverna har att göra med situationen på Götalands lärcenter där de blir placerade i grupper som är heterogena. Två elever , Amir och Paulina⁹, säger att: ”Tidigare var det för många olika nivåer i grupperna. Nu är alla på samma nivå”. Placeringen i alltför heterogena grupper är en frustration. Detta kan ta sig i uttryck i olika förväntningar på exempelvis läromedel. Amir har studerat vid ett prestigefullt universitet i sitt hemland och har följaktligen höga förväntningar på läromedlen och också användningen av dem. Han hade hoppats att få använda läromedel i stil med dem som användes när eleven läste engelska i Cambridges kurser i London.

Vi tycker inte om att få lösa papper av läraren. Vi vill ha läroböcker. Man koncentrerar sig bättre om man har en lärobok (Amir och Paulina).

⁹ Namnen är fingerade.

Men utmaningarna sträcker sig även utanför lärcentret. Den andra utmaningen i lärandet är möjligheter till att träna svenska på fritiden. Eleverna är visserligen tacksamma för möjligheterna att träna svenska på lärcenter. Två av dem berättade:

Vår lärare låter oss byta platser i klassrummet med jämna mellanrum. Då tvingas vi tala svenska (Amir och Paulina).

Men dessa tillfällen är inte tillräckligt för att de skulle kunna konversera med svenskar (jfr Andersson & Osman, 2008). Några elever kommenterade svenskar och möjligheter till att träna svenska på följande sätt:

Det är mycket svårt att prata med svenskar. De är snälla men de är svåra att tala med. (Emir och Hussein)¹⁰

Svenskarna är vänliga och ödmjuka men det tar tid att integreras (Emir och Hussein).

Jag hoppas att jag lär mig svenska (Emir och Hussein).

Utmaningen ligger inte i svenskars attityder utan snarare i det faktum att det tar tid att lära sig hur man skulle prata med dem. Att prata svenska beskrevs som en färdighet som utvecklades över tid något som också Emir och Hussein framhöll: ”*Vi behöver tid*”.

Följaktligen är tillfällen att träna svenska ovärderliga för eleverna. De har en stark vilja att lära sig svenska språket, men är frustrerade över att de saknar möjligheter till att få träna. Ett tillfälle att träna svenska är språkpraktiken men den blev en stor besvikelse för Amir:

Jag har praktiserat på Kyrkskolan. Jag skulle få följa lektioner för att träna min svenska. Men så skedde inte. Istället fick jag sitta i en modersmålsgrupp

¹⁰ Namnen är fingerade.

och arbeta som lärare för syriska skolbarn. De skrattade åt mina försök att tala svenska. Jag protesterade mot denna placering men fick ingen ny. (Amir)

Elevens erfarenheter är i överensstämmelse med dem som deltagarna i Sandwalls (2013) studie hade.

Men att kunna konversera med svenskar kräver också utbildning. Utbildning ses som en nyckel till att kunna föra konversationer. Emir och Hussein framhöll att: ”*det är lättare att lära sig svenska om man är utbildad*”.

Den tredje utmaningen i lärandet är medievanor. I enkäten framkommer att ålder påverkar elevernas medievanor. I intervjuen med Emir och Hussein framkommer det att de tränar svenska genom att titta på Barnkanalen. Anledningen är, enligt Emir och Hussein, att dessa program är både roliga och ligger på en nivå där de känner att de kan hänga med i programmet. För att hålla sig uppdaterad om nyheter uppger Emir och Hussein att även lokalnyheterna är en källa.

De två eleverna i D-gruppen, Amir och Paulina, lyfter fram fördelarna med att man på Götalands Lärcenter lägger ut svensklektioner på Fronter. Eleverna laddar ner dessa och kan därför också hemma få undervisning i svenska.

Slutsatser och implikationer.

Lärarna på Götalands lärcenter är överlag nöjda med sina pedagogiska insatser och känner sig trygga i sin lärarroll. De flesta lärare är behöriga och endast ett fåtal- fem- saknar SvA-kompetens. Specialpedagogerna arbetar aktivt för att alla elever ska kunna läsa för att lära –genom att på eget initiativ ta kontakt med SvA-lärarna och medvetandegöra dem om att vara vaksamma på elevernas eventuella behov av läs-och skrivstöd.

Eleverna på Götalands lärcenter är också överlag nöjda. Men några punkter kanske bör mana till eftertanke och reflektion i skolutvecklingssamtal. En sådan punkt är utbildningens kvalitet. Desto högre utbildning, desto mindre tycker eleverna att undervisningen är individanpassad, dvs. att undervisningen är intressant, lustfylld och tar hänsyn till elevernas förkunskaper och erfarenheter. Desto lägre utbildning eleverna har desto mer tycker de att undervisningen är individanpassad, dvs. intressant, lustfylld och tar hänsyn till elevernas förkunskaper och erfarenheter. Resultaten kan sägas vara i överensstämmelse med Norlund Shaswar (2014) och till viss del i överensstämmelse med Carlson (2002) och Lundgren (2005). I Carlson (2002) och Lundgren (2005) var det dock de lågutbildade som menade att deras erfarenheter inte togs tillvara medan det i denna studie är de högutbildade som menar att deras erfarenheter inte tas till vara. De lågutbildade i denna studie är mycket nöjda med den individanpassade undervisningen och det sätt som man arbetar i alfagruppen. Vidare desto högre utbildning eleverna har desto mindre varierad tycker de undervisningen är. Elever med högre utbildning får i högre utsträckning en till en undervisning. Desto lägre utbildning eleverna har desto mer varierad tycker de undervisningen är.

En annan punkt är lärarens hjälpsamhet. Ju högre utbildning eleverna har desto mindre hjälpsam tycker de läraren är. Det omvända gäller för de lågutbildade. En förklaring kan vara att de högutbildade inte behöver så mycket hjälp av läraren utan klarar av att arbeta på egen hand.

En tredje punkt är läroböcker. Elever med hög utbildningsbakgrund vill dels ha högre kvalitet på läroböckerna dels är de besvikna över att de istället för läroböcker får lösa pappersblad (jfr Reichenberg, 2013b, 2014). Här behöver lärarna fundera ordentligt över varför de har ”övergett” läroboken. Vidare behöver de också begrunda det faktum att elever med högre utbildning vill ha läromedel som de finner är en utmaning att ta itu med. Ska dessa elever känna motivation är det vitalt att tillgodose deras önskemål här (jfr Jenner, 2004).

En fjärde punkt är att elever med lägre utbildning upplever att det är svårt att få praktisera svenska på fritiden. De läser också i mindre utsträckning svenska tidningar och ser på svensk TV och lyssnar på svensk radio. Här är det således en utmaning för lärarna att mer aktivt arbeta för att elevernas delaktighet i samhället ökar.

Ett femte punkt är att elever med högre utbildning i bagaget är mer skeptiska till värdet av sfi-utbildningen och därför har de lägre motivation (jfr Jenner, 2004). Detta innebär en stor pedagogisk utmaning för lärarna att skapa en motivationsstruktur i undervisningen som visar på utbildningens nytta och praktiska värde.

En sjätte punkt som det kanske kan vara värt att kanske fundera över är datoranvändning. På Götalands Lärcenter har man satsat på att använda datorn mycket i undervisningen. De högutbildade anser i högre utsträckning än de lågutbildade att de får arbeta för mycket med datorer. Majoriteten av eleverna tycker dock inte att de får arbeta för mycket med datorer.

Sammanfattningsvis bör sägas att den här typen av punkter som jag uppmärksammat inte är unika för Götalands Lärcenter. Tvärtom. Men eftersom Götalands Lärcenter har en hög ambition att hela tiden bli bättre kan en inventering av dessa dilemman bidra till ytterligare utveckling av verksamheten.

Tack:

Ett stort tack till docent Girma Berhanu för mycket noggrann och synnerligen konstruktiv läsning av denna rapport!

Referenser:

- Andersson, P., & Osman, A. (2008). Recognition of prior learning as a practice for differential inclusion and exclusion of immigrants in Sweden. *Adult Education Quarterly*, 59(1), 42-60.
- Carlson, M. (2002). *Svenska för invandrare – brygga eller gräns? Syn på kunskap och lärande inom sfi-undervisningen*. Goteborg: (Goteborg Studies in sociology 13.) Göteborg: Sociologiska institutionen.
- Ellis, P.D. (2010). *The essential guide to effect sizes: Statistical power, meta-analysis, and the interpretation of research results*. Cambridge University Press.
- Franker, Q. (2011). *Litteracitet och visuella texter [Elektronisk resurs] : studier om lärare och kortutbildade deltagare i sfi*. Diss. (sammanfattning) Stockholm : Stockholms universitet, 2011. Stockholm.
- Granberg, N. (2001). *The dynamics of second language learning [Elektronisk resurs] : a longitudinal and qualitative study of an adult's learning of Swedish*. Diss. Umeå : Umeå universitet, 2001. Umeå.
- Huberman, A. M., & Miles, M. B. (1983). Drawing valid meaning from qualitative data: Some techniques of data reduction and display. *Quality & Quantity*, 17(4), 281-339.
- Hyltenstam, K., & Milani, T. (2012) Flerspråkighetens socialpolitiska och sociokulturella ramar. I (red.) Hyltenstam. Axelsson & Lindberg *Flerspråkighet – en forskningsöversikt*. Vetenskapsrådets rapportserie 5:2012, s. 17-152.
- Jenner, H. (2004). *Motivation och motivationsarbete i skola och behandling*. Forskning i fokus, nr 19. Stockholm:Skolverket..

- Johnson Harrie, A. (2009). *Staten och läromedlen. En studie av den svenska statliga förhandsgranskningen av läromedel 1938-1991*. Linköpings universitet.
- Lindberg, I. (1988) Om kommunikation i andraspraksundervisning. *SUM-rapport 4*. Centrum for tvåspråkighetsforskning. Stockholms universitet.
- Lindberg, I. (2005) *Språka samman. Om samtal och samarbete i språkundervisning*. Stockholm:Natur och Kultur. Andra omarbetade upplagan.
- Lindberg, I., & K. Sandwall.(2012). Samhälls-och undervisningsperspektiv på svenska som andraspråk för vuxna invandrare. *Vetenskapsrådet: Flerspråkigheten forskningsöversikt*. Red: Kenneth Hyltenstam, Monica Axelsson, Inger Lindberg, (Vetenskapsrådets rapportserie 5: 2012), 368-502.
- Lundgren, B. (2005). *Skolan i livet - livet i skolan: några illitterata invandrarkvinnor lär sig tala, läsa och skriva på svenska som andraspråk*. Diss. Umeå : Umeå universitet, 2005. Umeå.
- Löwenbrand- Jansson, G. (2007). *FonoMix, munmetoden - Fonologisk multisensorisk läsinlärningsmetod*. Nässjö: Gullow Förlag
- Mattlar, J. (2008). *Skolbokspropaganda?: En ideologianalys av läroböcker i svenska som andraspråk (1995-2005)*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Midttun, K. (2003) *Dialog uten felles språk. Kommunikasjonen mellom laerer og elever i den første norskunervisningen for voksne fremmedspråklige med liten skolebakgrunn*. Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap. Universitetet i Oslo.
- Norlund Shaswar, A. (2014). *Skriftbruk i vardagsliv och i sfi-utbildning [Elektronisk resurs] : en studie av fem kurdiska sfi-studerandes skriftbrukshistoria och skriftpraktiker*. Diss. Umeå : Umeå universitet, 2014. Umeå.
- Reichenberg, M. (2013a). Are "reader-friendly" texts always better? *LARTEM e-Journal* 5 (2) 64 – 82

- Reichenberg, M. (2013b). Läromedel i nätverkssamhället. I N. Askeland; Eva Maagerø & Bente Aamotsbakken (red), *Læreboka. Studier i ulike lærebokstekster* (245-260). Trondheim: Akademika forlag.
- Reichenberg, Monica. (2014). Predicting teachers' choice of teaching and learning materials: A survey study with Swedish teachers. *LARTEM e-Journal* 6 (2) 71-93
- Rosenthal, R & Jacobson, L (1968). *Pygmalion in the Classroom. Teacher Expectation and Pupils' Intellectual Development*. New York: Rinehart & Winston.
- Sandwall, K. (2013). *Att hantera praktiken [Elektronisk resurs] : om sfi-studerandes möjligheter till interaktion och lärande på praktikplatser*. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2013. Göteborg.
- SCB (2013). *Tema utbildning*. Rapport 2013:2. Örebro.
- SFS 2010:800. *Skollag*.
- SKOLFS 2009:2. Förordning om svenskundervisning för invandrare.
- Skolverket (2006). *Läromedlens roll i undervisningen*. Rapport 284. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2009) *Skolverkets lägesbedömning 2009*. Hämtad 2015-04-013:
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2280>
- Skolverket (2012). *Utbildning i svenska för invandrare. Kursplan och kommentarer*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (2013) *PISA 2012 - 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap*. Rapport 398. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (2015) <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/utbildning-i-svenska-for-invandrare> nedladdad 31 mars 2015
- Slavin, R. E. (2009). Cooperative learning. In G. McCulloch, D. Crook (Eds.), *International encyclopaedia of education*, Routledge: Abington, UK.
- Zachrisson, M. (2014). *Invisible voices: understanding the sociocultural influences on adult migrants' second language learning and communicative interaction*. Diss. Linköping : Linköping University, 2014. Malmö.